

lyet, ha bátran szembenéz saját hibájával és eltávolítja a szövetség életére bénítólag ható akadályokat.

Többen az ifjúsági klubokat tartják szélsőségesnek és nacionalistának. Bizonyos, hogy néhány klubvezető rossz nevelést, kapott, a szocializmus számára idegen környezetből jött, helytelen nézeteket próbált a munkások és a parasztok körében is érvényesíteni. A csehszlovákiai magyar fiatalság egészében azonban szintén nem marasztalható el. Többsége az eseményeket helyesen látta, a jelenlegi időszakban is pozitív magatartást tanúsít. Azok, akik túllicitáltak és osztályidegen álláspontot képviseltek, valakitől támogatást és bátorítást kaptak. Helytelenül cselekednénk, ha most az ösztönzőket, az egykori rossz tanácsadókat mentetgetnénk, és egyedül azokon vernénk el a port, akik tulajdonképpen csak a faltörő kos szerepét játszották.

BALÁZS BÉLA

Új Szó, 1970. július 9. 4–5. p.

120

***Pozsony, 1970. augusztus 18.* Varga Jánosnak a Csemadok 1968–1969-es tevékenységét bíráló írása az *Új Szóban*, amely a szövetségben belüli deformációkért Dobos László elnököt, az ún. kassai levél megszövegezőit és az ifjúsági klubmozgalom képviselőit teszi felelőssé.**

ÖNTSÜNK TISZTA VIZET A POHÁRBA Szélsőségek a CSEMADOK-ban

Az utóbbi hónapokban több írás jelent meg a CSEMADOK-ról az 1968-ban és 1969-ben végzett tevékenységével kapcsolatban. A cikkek írói megpróbálták elemezni a történeteket és rámutattak a CSEMADOK néhány problémájára. Ezek az írások a kérdéseket azonban többnyire csak általánosságban érintették, és nem mutattak rá konkrétan, hogy tulajdonképpen miről és kiről is van szó, kik a felelősek, kiket illet a bírálat mindazokért a deformációkért, amelyek 1968-ban és 1969-ben a CSEMADOK-ban is megjelentek, amelyeknek tanúi voltunk.

Úgy gondolom, itt az ideje, hogy a problémákról már konkrétan írjunk és beszéljünk, és megismertessük a CSEMADOK tagságát és a közvéleményt a szövetség életének azokkal a jelenségeivel, amelyekről eddig csak néhányan tudtak.

Először is szükséges elmondani, hogy a CSEMADOK-on belül és részben a CSEMADOK-on kívül már a IX. országos közgyűlés idején – általában 1965–1966 táján – majd később, egyre erősebben kialakult a hivatalos vezetéssel szemben egy elég erős oppozíció. E magatartást elsősorban néhány író újságíró és a hozzájuk csatlakozott fiatal magyar értelmiség egyes tagjai képviselték. A CSEMADOK-on kívül, „a kulisszák mögött”, főleg a bratislavai József Attila Ifjúsági Klubban és az Írószövetség magyar szekciójában egyre gyakrabban kritizálták a CSEMADOK vezetőségét, elsősorban *Lórincz Gyula* elvtársat, a szövetség akkori elnökét.

Azt hangoztatták róla, hogy „nem elég bátor”, „keveset követel” stb. A személye eleni nacionalista hangnemű támadás magyar részről az úgynevezett „kassai levél”-ben⁴²⁷ kapott leírva hangot. Ezzel kapcsolatban itt csak annyit jegyzek meg, az események újra bebizonyították, hogy a nemzetiségi kérdést csak a társadalom többi problémáival párhuzamosan lehet megoldani, és csak a proletár nemzetköziséghez és a lenini nemzetiségi politikához következetesen ragaszkodó szemléletnek van létjogosultsága. Lőrincz Gyula éveken keresztül ennek a szemléletnek igyekezett érvényt szerezni. (Mellesleg megjegyzem, hogy az elmúlt év éppen azt a meggondolt és tapintatos politikát igazolta, amelyet a nemzetiségi kérdésben Lőrincz Gyula folytatott.) Elmondhatom azt is: nem rajta múltott, hogy törekvése nem mindig talált megértésre. Sőt a nacionalista szemléletűek többször ellenségesen néztek rá. A személyét ért támadások éppen ezért igazságtalanok és tisztázásra várnak.

Az említett időszakban egyesek minden alkalmat megragadtak arra, hogy a CSEMADOK-ot letérítsék eredeti útjáról, és lejárassák a proletár nemzetköziséghez ragaszkodó, a párt határozatait teljesíteni igyekvő magyar nemzetiségű funkcionáriusokat. Anélkül, hogy az érintett felekkel bárki is beszélt volna és megvizsgálta volna az érintettek családi körülményeit, egyeseket azért kezdtek bírálni, mert azok szlovák iskolába járatják a gyerekeiket, és úgy vélték, hogy ezek „magukat nem vallják magyarnak”, „holott abból élnek, hogy magyarok.” (Az idézet a kassai levélből való.)

A nagyon egyoldalú kritériumok alapján ítélkezők e levélben már odáig merészkedtek, hogy leírták a következőt: „válasszon más hivatalt, ahol nem feltűnő gerinctelenség”. E kijelentés azokra a központi funkcionáriusokra vonatkozott (Mózsai Ferenc, Bertók Imre stb.), akik vegyes házasságban élnek, és akiknek a gyereke szlovák iskolába jár. A szerzők ennek a szempontnak megfelelően szövegezték meg felhívásuk javaslatának 8. pontját is. Idézem: „A CSEMADOK választott szerveiben, a központi bizottságban, a járási titkárságokban nem lehet alkalmazni olyan személyeket, akik eddig[i] erkölcsi magatartásukkal (például nemzeti hovatartozás vállalása, anyanyelv történelmi oktatás például adása stb.) kompromittálták a csehszlovákiai magyarságot.”

Elhhez csak annyit: mit szólnának azok a szlovák üzemekben és hivatalokban dolgozó magyar nemzetiségű polgárok, akiknek a gyerekeik magyar iskolába jár (sokan vannak, többen mint az előbbiek), ha ezeken a helyeken azt mondanák nekik, hogy nem dolgozhatnak náluk, mert magyar nemzetiségűek, és mert gyerekeik nem szlovák iskolába jár? Azt hiszem felháborodnának, és jogosan. Ezért ítéljük most el mi is azokat, akik a magyarok körében próbáltak ilyen kritériumot érvényesíteni.

Kialakult a CSEMADOK-on belül egy csoport, amelynek tagjai csak a megfelelő időpontot várták, hogy a szövetségben és a különböző képviselői szervezetekben végrehajtsák az őrségváltást. Az úgynevezett „demokratizálódási folyamat”-ban igazolódott, hogy e csoport tagjai egyedül a saját politikai elképzeléseik megvalósítását tartották fontosnak.

Az említett oppozíciós magatartást képviselő „tábor” tagjainak az óhaját és a célját a CSEMADOK Központi Bizottságának 1968. március 12-i ülésén elhangzott vitafelhasználásban Dobos László, a CSEMADOK jelenlegi elnöke fejezte ki. Többek között ezeket mondta: „Nem tudok elképzelni új nemzetiségi politikát azokkal az emberekkel, akik ezt eddig gyakorolták, tisztelet a kivételnek...” Majd így folytatta: „rendet kell teremteni a

427 Lásd a 10. sz. dokumentumot.

csehszlovákiai magyar dolgozók politikai képviselőiben, nem lehet az, hogy egy ember képviseljen 500 000 embert. Širokýt és Bacíleket leváltották⁴²⁸, de a mi vonalunkon egyének és funkcionáriusok vannak a helyükön. Nem lehet, hogy egy ember képviselje a magyarságot, javaslom, hogy a demokratizáció kiszélesítése érdekében a párt vizsgálja felül a magyarság politikai képviselőit.

A CSEMADOK akkori vezetése és a magyar nemzetiségű funkcionáriusok ellen ez volt az első nyílt és ilyen széles körben elhangzott támadás.

Hogy az idézett kijelentést mennyire a szubjektívizmus, és – enyhén szólva – mennyire a tájékozatlanság diktálta, arra vonatkozólag elég, ha megemlítem: nem igaz, hogy a csehszlovákiai magyarokat mindig csak egy ember képviselte. Amellett, hogy a Szlovákiai Kommunista Párt Központi Bizottsága elnökségének is volt magyar nemzetiségű tagja, több magyar nemzetiségű tagja volt a CSKP és az SZLKP Központi Bizottságának, a Nemzetgyűlésnek, a Szlovák Nemzeti Tanácsnak, és számos más állami és párttisztviséget töltöttek még be magyar nemzetiségűek.

Csak a fentebb idézett és az ehhez hasonló nézetek tükrében érthetjük meg, hogy milyen indítékok alapján került a CSEMADOK rendkívüli X. országos közgyűlésén elfogadott programba a következő tétel: *„Biztosítani kívánjuk, hogy a magyarság képviselői számarányuknak megfelelően vegyék ki részüket minden szinten a képviselőtestületek munkájából, hogy a magyar nemzetiséget demokratikus úton megválasztott és arra leghivatottabb, legrátermettebb személyek képviseljék és aktívabban kapcsolódjanak be az állam és a népgazdaság irányításába, a választott és végrehajtó szervek munkájába.”*

Az elv maga helyes. Ennek az elvnek a gyakorlati megvalósítására azonban nem a CSEMADOK hivatott. A CSEMADOK-nak ennek az elvnek a megvalósítására sem jogköre, sem apparátusa nincs. Ezt az elvet következetesen egyedül az ország vezető ereje, a kommunista párt valósíthatja csak meg.

A CSEMADOK-ban egyesek részéről a cél az volt, hogy a CSEMADOK-ot olyan jogkörrel ruházzák fel, hogy az jogot kapjon annak eldöntésére, milyen kritériumok alapján, ki alkalmas, vagy nem alkalmas különböző szinten politikai funkció betöltésére. De ez megint olyan elképzelés, amely aligha épült a reális helyzetre.

Az említett vitafelszólalás alaphangját és tételét tovább fűzte a már idézett *„kassai levél”*, amelyet a március 12-i ülést követően *„Őszinte szóval”* címen sokszorosítva megkaptak a CSEMADOK járási titkárságai és más szervek, intézmények és személyek.

A CSEMADOK kassai járási bizottsága nevében írt és szétküldött, de tulajdonképpen csak néhány CSEMADOK-tag (*Béres József, Mede István, Gyüre Lajos*) által ösztönzött és szövegezett „levél” minősíthetetlen hangnemben támadja a CSEMADOK akkori vezetőségét. Elmarasztaló szavakat tartalmaz például azért, mert – szó szerint idézem: – *„Lőrincz Gyula nagyon sokszor hangsúlyozta, hogy a csehszlovákiai magyarság egyetlen érdekvédelmi szerve a CSKP.”*

A levél nélkülözve a tények ismeretét és a tárgyilagosságot, „erkölcsi normákra” hivatkozva „passzivitással” és azzal vádolja a CSEMADOK Központi Bizottságának, akkori elnökségének és plenumának több tagját, hogy ezek nem képviselik a CSEMADOK tagságát, sőt nem is tudni, hogyan kerültek ezek a CSEMADOK szerveibe. A levél hety-

428 Viliam Široký volt miniszterelnököt és Karol Bacíleket, az SZLKP KB egykori első titkárát 1963-ban, a személyi kultusz idején vállalt szerepük miatt váltottak le tisztségükből.

kén ki is mondja, hogy szerzői kire gondolnak, és kiknek nincs mit keresniük a CSEMADOK Központi Bizottságában és az elnökségben. Idézem: „*Egri Viktor, Krocsányi András mérnök, (Krocsányi⁴²⁹ Dezsőről, a szlovák kormány mai miniszteréről van szó – a szerk. megj.), Szabó Béla, Szig⁴³⁰ Ferenc, Vadkerty Katalin, Fábry István, Kosztanko Antal, Lőrincz Gyula, Mózsi Ferenc stb.*”

Furcsa, hogy e felhívást a CSEMADOK 1968-ban megújított vezetőségéből eddig senki sem bírálta, sőt, követeléseinek az új vezetőség a dunaszerdahelyi ülésen, a rendkívüli kongresszuson, és másutt igyekezett érvényt szerezni és – amint a tények bizonyítják – szerzett is.

A CSEMADOK apparátusában dolgozókat hiányos alapműveltséggel rendelkező embereknek nevezték, holott az apparátus tagjainak a többsége teljes középiskolai végzettséggel rendelkezik és több tisztségviselőnek megvan a főiskolai végzettsége is. A CSEMADOK titkárságát azzal vádolták, hogy elhatárolta magát a főiskolai végzettségű emberektől. De ez is hazugság. A titkárság csak azoktól a főiskolát végzett és nem végzett funkcionáriusoktól határolta el magát, akik nem akartak a CSEMADOK-ban dolgozni, vagy téves, a párt és a CSEMADOK irányvonalával ellentétes álláspontot képviseltek. Az ilyen személyekkel a jövőben sem szeretnénk együttműködni.

A cél érdekében a levél szerzői a demagógiától sem riadtak vissza. A cél az volt, hogy megszerezzék a vezetést és kiebudalják a szövetségből azokat az embereket, régi párttagokat is, akik évek hosszú során fáradtságot nem kímélve építették a szervezetet és hűsz éven keresztül védelmezték a párt politikáját, és ezzel a magyarság érdekeit is.

A szélsőséges csoport előbb azért támadta a CSEMADOK vezetőségét, mert bátorosan magatartást tanúsított a nemzeti kérdésben. Amikor azonban megjelent a CSEMADOK március 12-i állásfoglalása, amely maximalista javaslatot is tartalmaz, és amellyel a levél írói akkor szintén egyetértettek, igényelték azt, később úgy látszik már ezt is kevésnek tartották, hiszen tulajdonképpen azoknak a leváltását követelték, akik a javaslatot megszövegezték, vállalták és előterjesztették.

A márciusi állásfoglalás után azok is aktivizálódtak, akik a szövetség életét addig csak kívülről szemlítették, és konkrét munka helyett a CSEMADOK-ot csak bírálattal „támogatták”. Ezek az emberek úgy érezték, itt a nagy lehetőség arra, hogy funkcióba kerüljenek, és nem akármilyenbe.

Meggyőződésem azonban, hogy 1968-ban és 1969-ben nemcsak egyszerű funkcióharcról volt szó. Sokkal többről is. A CSEMADOK jellegének az alapvető megváltoztatásáról. E szándék később a CSEMADOK programjában domborodott ki. Az, ami 1968 márciusában és áprilisában az ismertett oppozíciós magatartást képviselők részéről történt, lényegében előkészítése volt a CSEMADOK Központi Bizottsága 1968 májusában⁴³¹ Dunaszerdahelyen megtartott ülésének. A tények ismeretében ma már világos, hogy a CSEMADOK „megújodásának” az értelmi szerzői maguk nyíltan minden vonalon nem akartak fellépni. Elképzeléseik megvalósításához olyan embereket használták fel, akik vállalták a faltörő kos szerepét, és hajlandóak voltak a szöcsöveivé válni azok-

429 Helyesen: Krocsány.

430 Helyesen: Sziegl.

431 Helyesen: 1968 júniusában.

nak, akik többször csak a háttérből irányítottak. Az eszköz szerepét a fiatal magyar értelmiség néhány politikai tapasztalattal még nem rendelkező tagja töltötte be. E szerep főleg a CSEMADOK Központi Bizottságának a dunaszerdahelyi ülésén világosodott meg, ahol *Duray Miklós*, *Varga Sándor* és mások – az úgynevezett klubosok – minősíthetetlenül viselkedtek, egyesek közülük igen agresszíven léptek fel, és sok kárt okoztak.

A tennivaló a CSEMADOK-ban is sok. A történelemből elsősorban azoknak kell a tanulságot levonniuk, akik a jobboldal szolgálatában álltak.

VARGA JÁNOS,
a CSEMADOK KB titkára

Új Szó, 1970. augusztus 18. 5. p.

121

***Pozsony, 1970. szeptember 16–19.* Bábi Tibor Irodalmárok közéleti kontárkodása címmel megjelent, Dobos Lászlót és Szőke Józsefet támadó cikksorozata az *Új Szóban* (részletek).**

IRODALMÁROK KÖZÉLETI KONTÁRKODÁSA

I. A CSEMADOK „programja”

Szlovák és cseh viszonylatban a politikai élet konszolidálására irányuló törekvések sikerrel jártak, s megteremtették a gazdasági élet konszolidálásának feltételeit.

Teljes két évig tartott ez a folyamat. A hatvannyolcas válság méreteihez és következményeihez viszonyítva történelmileg rövid időre volt szükség, s ez érthető, hiszen ott, ahol kimondottan politikai erők ütközéséről van szó, a kérdések az ellentétek kiéleződésével szükségszerűen tisztázódnak s lelepleződnek az ártó szándékok és törekvések.

Nehezebb a kérdések tisztázása a kulturális élet területén. Kulturális élet nem születik máról holnapra. Legyen szó irodalomról, színházról, közművelődésről, vagy iskolaügyről, mindezekben a politikai kérdések, szándékok és törekvések nem rajzolódnak ki olyan élességgel, mint a politikai életben, különösen akkor, ha nemzetiségi kultúráról és annak intézményeiről van szó. Egyrészt országos szempontból kisebb jelentőséggel bír, másrészt felépítmény jellegénél fogva sorrendben a politikai és gazdasági kérdések mögött következnek.

Így érthető az a megkésettség, mely a CSEMADOK tevékenységével kapcsolatos tisztázatlan kérdések elemzésében és megoldásában tapasztalható.

Van azonban egy súlyosabb körülmény is, mely a konszolidáció szempontjából kedvező fejlődést gátolja, s ez semmi más, mint a CSEMADOK központi szerveiben tapasztalható képtelenség, mely mindmáig megakadályozta a politikai nézetek differenciációját. A legsúlyosabb bizonyítéka ennek, hogy hatvankilenc tavaszán épp a politikai életünkben bekövetkezett döntő fordulat előestjén gyűlt össze a CSEMADOK rendkívüli or-